

Att anlägga en gäddvätmark

Ålands Fiskevårdscentrum - Guttorp

Våtmarker ger gäddyngel en god start på livet. Där har de en snabb tillväxt och får goda förutsättningar för att överleva sitt första år. Avgörande faktorer för mängden utvandrande gäddyngel är djupet och andelen översvämmade vegetationsklädda ytor, speciellt gräs och halvgräs. En översvämningsvåtmark med de rätta förutsättningarna för lek kan producera 25 000 utvandrande gäddyngel per hektar och år.

En våtmark som anläggs för gäddans reproduktion gynnar även andra fiskar som abborre, mört, id med flera. Även många fågelarter lever och förökar sig här. Våtmarker har dessutom en positiv effekt på vattenkvaliteten nedanför våtmarken.

”Beståndsvårdande åtgärder för fisk – restaurering av lekområden med fokus på ökad reproduktion”, del 3/3.
Projektet är finansierat av Europeiska havs- och fiskerifonden EHFF

Att anlägga en gäddvåtmark

Naturliga sänkor, låglänta områden, våtmarker eller myrmarker som dikats ur och dräneras under tidig vår lämpar sig ypperligt för att anlägga gäddvåtmarker.

Hur stor ska våtmarken vara?

I en våtmark som är konstruerad för gäddans reproduktion kommer produktionen av yngel att följa storleken på våtmarken, dvs. Ju större våtmark desto mer yngel. Men det finns en generell rekommendation att våtmarker bör vara 1 - 2 % av avrinningsområdets totala storlek. Det för att vattenmängden i avrinningsområdet skall klara av att fylla våtmarken.

För gäddor bör djupet i våtmarken vara mellan 30 och 50 cm. Våtmarken behöver vara uppdämd i mars-juni. Man rekommenderar att våtmarken töms totalt efter det för att kunna bedriva slåtter eller bete under torrperioden.

Envikens gäddvåtmark i Norrtälje är en uppdämd naturlig sänka, där det ursprungliga diket löper mitt i våtmarken.

Vegetation

Vegetationen spelar en viktig roll för produktionen i en gäddvåtmark. Där lägger gäddorna sin rom och den ligger skyddad från rovdjur. De växande gäddynglen får skydd och en ökad tillgång till föda, djurplankton. Vegetationen tar skada om man utför gräv- och schaktarbeten, det är till fördel om ett område istället bara kan vallas in och svämmas över under våren. Är inte det möjligt så kan man minimera maskinarbeten och spara det övre lagret jord med vegetation och när arbetet är klart placera tillbaka det. Då går etableringen av växter snabbare.

Vallar

När man vallar in våtmarken så kan man försöka skapa vallar som följer landskapet och som har en flack lutning. Det ger ett högre estetiskt värde på våtmarken och den flacka lutningen minskar risken för erosionsskador. Anlägg vallarna så breda att maskiner kan köra på dem för framtida skötsel. Lutningen på vallen kan variera mellan 1:3 - 1:8. 1:8 är en rekommenderad lutning, vilket ger en lång, grund strandzon där insekter och fåglar trivs.

Vallarna ska om möjligt anläggas med massor från området, det minskar transportkostnader och totalkostnaden i projektet.

Nivåreglering

För att reglera vattennivån i våtmarken kan en munkbrunn eller halländsk nivåbrunn användas. Där bestäms maxnivån på vattnet i våtmarken samt att de möjliggör att man kan tömma våtmarken.

Det är viktigt att inte sätta en munkbrunn i den gamla dikesfåran, det blir då svårt att få det tätt och rakt, placera den istället en par meter på sidan. Täta både inlopp och utlopp på brunnarna så att de är skyddade från erosion. För tätning kan man använda fiberduk, den kan täckas med naturmaterial och natursten som skydd.

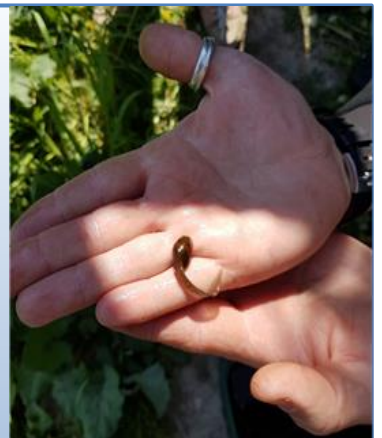
Omlöp

För att fisken ska kunna komma in i våtmarken behövs ett omlöp (faunapassage/fiskväg) över vallen. När våtmarken når max vattennivån så rinner vattnet över och fisk samt andra djur kan ta sig in. Omlöpet finns där för att en munkbrunn/nivåbrunn blir ett vandringshinder. Omlöpet bör anläggas med en flack lutning, man rekommenderar en stigning på 1-3 % och den bör vara belagd med natursten för att möjliggöra vandring upp för olika djur. Finns det trösklar i omlöpet bör man anlägga dem i en v-profil så att vattnet koncentreras till en ränna. På bilderna syns ett omlöp i natursten med en utkiksplats.

Grod- och salamander dammar

Gräv grod- och salamander dammar i samband med våtmarken. Små vattendammar med stillastående vatten ger en ökad biologisk mångfald i hela området plus att de kan ge mer massor för vallarna till våtmarken. Dammen kan till fördel vara grund så den värms upp tidigt på våren. Dammen får torka upp på sensommaren, då har grodorna och salamandrarna gått upp på land. Det är viktigt att även små dammar anläggs med flacka kanter, då kan den nyttjas av andra djur och att den är inte farlig för djur eller människor.

Skötsel av våtmarken

Skötseln i en gäddvåtmark bör planeras så att den gynnar vegetationen. Arter av gräs och halvgräs är väldigt bra habitat för gäddyngel. För att gynna de arterna bör våtmarken tömmas årligen på försommaren. Då släpps också alla fiskyngel ut ur våtmarken och får fortsätta växa till sig ute vid kusten. Under torrperioden lämpar sig våtmarken bra för bete eller slätter. Som betesdjur lämpar sig nötkreatur och hästar, även får om inte området är för blött.

Att bedriva bete eller slätter i våtmarken ger den en extra funktion men det är också viktigt för att skydda våtmarken från att växa igen av exempelvis vass eller kaveldun. En igenväxning kan gå väldigt snabbt och eftersom båda nämnda arter bildar täta bestånd så kan delar av våtmarken då bli otillgänglig för fisk.

Vattenbufflar hindrar gäddfabriken vid Snoderån, Gotland från att växa fast. Foto: Lars Vallin

Det är viktigt att kontrollera de tekniska delarna av våtmarken årligen. Kontrollera att nivåregleringen inte är igensatt. Kontrollera att vallarna och nivåregleringen är utan erosionsskador samt att det inte växer sly eller träd på vällen. Större rötter som växer i vällen kan orsaka svagheter och läckage med tiden. Kontrollera också eventuella utkiksplatser och vandringsleder. Lätta röjningsarbeten och underhåll kan öka trivselen för alla som nyttjar området.

Våtmarker kan glädja många

Många fåglar och andra djur har potential att trivas i och kring våtmarken. Våtmarker har också stor potential att bli ett populärt område för jakt, fågelskådning och annan naturrekreation. Kan man göra våtmarken tillgänglig och kombinera med en vandringsled, utkiksplatser och fågeltorn så har våtmarken chans att glädja många, stora som små.

Läs mer:

- Våtmarker som rekryteringsområden för gädda i Östersjön, Åtgärder för mer rovfisk, rapport 2012:3
- Praktisk handbok för våtmarksbyggare. Hushållningssällskapet Halland, 2014.

Ålands Landskapsregering

Ålands Fiskevårdscentrum

Besöksadress: Fiskodlingsvägen 30

Postadress: AX – 22530 Sund, Åland

Tel. +358 (0) 18 45340

www.regeringen.ax

Maj 2020